

8. Davis R. *Building a Road Map for the «Lost Highway» of Adult Learning: The Legacy of the Adult Learning Knowledge Centre*. Ottawa: Adult Learning Knowledge Centre, 2009.

9. Davison Ph. *Understanding PLAR as an Asset-Based Approach to Increase Participation in Adult Learning: Perspectives from Users, Service Providers and Stakeholders*. – Ottawa: Adult Learning Knowledge Centre, Canadian Council on Learning, 2009.

10. Day M. *Developing Benchmarks for Prior Learning Assessment – Practitioner Perspectives*. Toronto: Human Resources Development Canada, 2000.

УДК 37.013.73:81

Товканець Ганна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету

ORCID ID 0000-0002-6191-9569

E-mail: tovkanec@rambler.ru

ТЕНДЕНЦІ В РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ У XXI СТОЛІТТІ

Анотація. Розглянуто проблему розвитку мовної освіти в європейському освітньому просторі. Обґрунтовано тенденції мовної освіти в XXI столітті. Підкреслено важливість інформаційного середовища у розвитку мовної освіти, визначено як тенденції розвитку полімовної освіти, врахування сучасних філософських, педагогічних, психологічних та лінгвістичних підходів, врахування специфіки умов реалізації освітньої діяльності при навчанні мов у національних освітніх установах, застосування новітніх педагогічних технологій у мовній освіті, спрямування на формування пізнавально-творчої особистості, яка має високий рівень комунікативної компетентності. Застосовані такі методи дослідження, як аналіз психологічної, лінгвістичної та педагогічної літератури, педагогічне спостереження, узагальнення результатів, аналіз європейських документів і мовних програм.

Ключові слова: мовна освіта, мовна політика, тенденції розвитку, європейський освітній простір.

Tovkanec Hanna – Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Department of Primary Education Theory and Methodology, Mukachevo State University

ORCID ID 0000-0002-6191-9569

E-mail: tovkanec@rambler.ru

EDUCATIONAL LANGUAGE TENDENCIES IN THE XXIst CENTURY EUROPE

Summary. *The article touches upon the problems of language development in European educational space. Tendencies of language education in the XXI century have been substantiated here. The importance of informational environment in the development of linguistic education has been emphasized, along with the trends for multilingual development of education, which consider modern philosophical, pedagogical, psychological and linguistic approaches, specific conditions of implementing the new activities into language teaching at national educational institutions, the use of latest pedagogical technologies directed towards development of cognitive and creative aspects of personality, who has a high level of communicative competence. The research methods of psychological analysis, linguistic and methodological literature study, pedagogical observation, generalization of results, analysis of European documents and linguistic programs have been applied. The strategic objective of European language policy has been emphasized – to support the national and international cooperation of governmental and non-governmental institutions in the system of teaching and assessment methods. It has been stated that language orientation is a key priority in European society, which supports European strategy towards international mobility and close cooperation, encourages the development of a diverse European cultural life through mutual learning of national and regional languages.*

Key words: *language education, language policy, development tendencies, European educational environment.*

Товканець Анна Васильевна – доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой теории и методики начального образования Мукачевского государственного университета

ORCID ID 0000-0002-6191-9569

E-mail: tovkanec@rambler.ru

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИИ ЕВРОПЕЙСКОГО ЯЗЫКОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ В XX ВЕКЕ

Аннотация. *Рассмотрена проблема развития языкового образования в европейском образовательном пространстве. Обоснованно тенденции языкового образования в XXI веке. Подчеркнута важность информационной среды в развитии языкового образования, определены как тенденции развитие полиязыкового образования, учета современных философских, педагогических, психологических и лингвистических подходов, учета специфики условий реализации*

образовательной деятельности при обучении в национальных образовательных учреждениях, применение новейших педагогических технологий в языковом образовании, акцент на формирование познавательно-творческой личности, обладающей высоким уровнем коммуникативной компетентности. Применены такие методы исследования, как анализ психологической, лингвистической и педагогической литературы, педагогическое наблюдение, обобщение результатов, анализ европейских документов и языковых программ.

Ключевые слова: *языковое образование, языковая политика, тенденции развития, европейское образовательное пространство.*

Феномени глобалізації, інформатизації, становлення суспільства знань стрімко змінюють світ, умови буття людини і суспільства. Європейське суспільство стає більш інтерактивним, мобільнішим та більш комунікативним», тому в даний час великого значення набуває мовна освіта. Основи загальної мовної стратегії Європейського Союзу в сфері освіти, зокрема по відношенню до інших мов, полягають у забезпеченні права всіх громадян вивчати і використовувати державну мову і мови нацменшин, вивчати щонайменше дві іноземні мови в період обов'язкової шкільної освіти, заохоченні та підтримці вивчення іноземних мов після шкільної освіти та у вищій школі [3, с. 27].

Вивчення досвіду європейської освіти засвідчило, що останнім часом як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники виявляють підвищений інтерес до окремих аспектів мовної освіти, зокрема таких як підвищення та активізація навчальної мотивації у вивченні мов (В. Андрущенко, С. Амеліна, Н. Арістова, З. Дорней, Р. Гарднер, С. Занюк, Є. Ільїн, Н. Ігнатюк, І. Красногорова, А. Маркова, А. Реан, Е. Рут, С. Шандрук); навчальні стратегії в контексті самостійної підготовки (Ж. Анікіна, Н. Білоножко, П. Біммель, Н. Бражник, А. Венден, А. Кохен, І. Ломпшер, О. Любашенко, Дж. О'Меллі, Б. Місслер, Р. Оксфорд, Н. Пікард, Н. Пиркіна, У. Рампілльон, Дж. Рубін, І. Семенишин, В. Янікова); лінгводидактичні особливості навчання мовам (О. Беренфенгер, С. Занюк, І. Зимня, М. Кабардов, А. Конишева, А. Линда, Н. Мірошніченко, Г. Панкратьєва, Н. Пиркіна, О. Поляков, С. Юр'єва), полікультурні засади іншомовної освіти та організація навчання іноземних мов у європейських країнах (І. Білецька В. Гаманюк, Р. Гришкова, Л. Гульпа, О. Максименко, О. Першукова), формування мовної особистості в контексті європейського соціокультурного освітнього простору (В. Махінов), розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах – членах Ради Європи (М. Тадеєва, Ю Талалай) та інших.

О. Першукова, розглядаючи проблеми пріоритетних напрямів розвитку європейської мовної галузі, наголошує на важливості

багатомовності особи, яка має не тільки високий рівень володіння кількома мовами, а, в першу чергу, відкритість і зацікавленість, позитивне ставлення до проявів чужої культури і готовність опановувати мови, їх варіації усіх видів та послуговуватися ними у своєму житті. Багатомовна освіта – дієвий засіб формування у школярів здатності послуговуватися кількома мовами, бути мобільними для роботи і відпочинку, зацікавити і вмотивувати до опанування нових мов протягом усього життя [5, с. 46]. О. Любашенко акцентує увагу на методичних аспектах європейської мовної освіти, зокрема на умовах успішного засвоєння мови як моделі інтеріоризації будь-якого гуманітарного знання. При цьому підкреслює, що мовна освіта є найпрозорішою моделлю переходу змісту знання в особистісний смисл: саме тому дослідницький пошук європейської лінгводидактики останнього двадцятиліття спрямовано на вироблення стабільної поетапної стратегічної («крокової») моделі вивчення мови (граматики, лексики, комбінованих комунікативних курсів) для задоволення потреб повноцінної соціалізації людини в інформаційному середовищі [4, с. 12].

Андрущенко В.П., Скубашевська О.С. підкреслюють важливість мовної освіти для сучасного соціуму і пропонують загальну класифікацію мовних стратегій, які забарвлюють комунікативну взаємодію: стратегії вітання: а) одиниці усвідомленого набору відповідних знань («культуromеми»), динаміки комунікації («організація розмови»), наприклад стратегії ініціативи в розмові, введення в розмову розповіді, поправки тощо; б) властивості одиниць спілкування (знання семантичного потенціалу вислову, тобто можливостей спожити пропозицію в тому або іншому конкретному мовному акті), у тому числі, знання системи мовних актів і той або інший ступінь володіння нею як системою альтернатив; «техніка» реалізації конкретних мовних актів (технікою наказу, питання, констатації), у разі соціально-типових, «установчих видів» спілкування (коли той, хто говорить, відіграє конкретну соціальну роль в якій-небудь установі із закріпленим етикетом, включення знання механізму установи (досвідченого урядовця від новачка відрізняє добре знання цього механізму), техніки «здійснення» вислову тощо [1, с.135].

Водночас, сьогодні виокремлюються нові пріоритети і тенденції розвитку європейської мовної освіти, на яких зосередимо увагу в нашому дослідженні.

Мета статті: визначити основні тенденції в розвитку європейської мовної освіти на початку XXI століття. Дослідження напрямів розвитку європейської мовної освіти у XXI столітті ми здійснювали на основі аналізу психологічної, лінгвістичної та педагогічної літератури, педагогічного спостереження, узагальнення результатів, єдності індуктивного та дедуктивного методів для формулювання висновків, аналізу європейських документів і мовних програм, що забезпечило

можливість чіткого визначення тенденцій розвитку освітнього процесу.

Сучасна цивілізація вступає на принципово новий щабель розвитку. У науковій і публіцистичній літературі можна зустріти різні назви сучасного суспільства: інформаційне, психологічне, постіндустріальне та інші, але як би це суспільство не називали, його домінуючою тенденцією подальшого розвитку сучасної цивілізації є опора на інформаційні ресурси, комунікаційну взаємодію, які в більшій мірі забезпечує мовна освіта.

Європейська мовна політика спрямована перетворення розмаїтості мов і культур з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння, на полегшення спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, а також подолання упередження і дискримінації на основі кращого володіння сучасними європейськими мовами; на досягнення більшого об'єднання на європейському рівні шляхом запровадження єдиних вимог для подальшої співпраці та координації політичних дій

Узагальнення інформації з наукових джерел, педагогічних, психологічних та лінгвістичних наукових розробок, нормативно-регулюючих актів [3 – 9] дозволило виокремити тенденції в розвитку європейської мовної освіти, які, на нашу думку, полягають у наступному:

1. Розвиток полімовної освіти, що дозволяє особистості орієнтуватися в сучасному глобальному інформаційному просторі, усвідомлювати його як сукупність досягнень людського суспільства, готуватися до взаєморозуміння і продуктивного спілкування представників різних культур, розширювати доступ до іноземної «мовної матриці» та налагоджувати міжнародні мовні зв'язки. Мовна освіта передбачає включення у всі сфери освітньо-виховного комплексу – від змісту занять до технологічного процесу, від організації роботи самого вчителя, його робочого столу до організації розумової, професійно-педагогічної техніки; від самостійної роботи на уроці до активної, діяльної участі в роботі науково-практичної конференції, олімпіади, конкурсу; від взаємостосунків з одним учнем до цілого шкільного і позашкільного колективу (учнів, їх батьків та інших членів родини, вчителів) [1, с. 141]. Реалізація принципу полімовності дозволяє говорити про справжню демократизацію життя, зростання матеріальної та духовної культури, моральності, розвиток особи, реалізацію творчого потенціалу людей, подолання їх обмеженості та і просто нещастя, про формування реального комунікативного простору, відповідального відношення до праці. Тому основне завдання мовної освіти в полікультурному середовищі є не передача мовних знань, а створення ситуації співпраці, сумісного осмислення і співпереживання, де педагог виступає як консультант для того, щоб створити ситуацію пізнавальної діяльності.

2. Врахування сучасних філософських, педагогічних, психологічних та лінгвістичних підходів у мовній освіті.

Підхід до освіти є невід'ємним компонентом системи навчання мови і служить підставою для вибору методів і прийомів навчання, які реалізують той чи інший підхід, будучи тактичною моделлю освітнього процесу. Прийнято розглядати три компоненти, що визначають підхід до навчання: лінгвістичні, дидактичні та психолінгвістичні основи практичної навчальної діяльності.

Специфіка лінгвістичних методів полягає у використанні попередньо відібраних форм, які освоюються через аналіз форми, структури і функції одиниць мови. В основі навчальної діяльності, здійснюваної в рамках цих методів, лежить усвідомлене використання мовних одиниць, але метою використання є глибинне розуміння семантичного та граматичного аспектів мови, що, безумовно, відіграє важливу роль у формуванні комунікативної компетенції.

Комунікативні методи висувають на перший план потреби того, хто навчається, як суб'єкта навчальної та мовної діяльності. Основним орієнтиром організації навчання є створення умов для засвоєння заданих структур, які висуваються в певній послідовності і засвоюються при освоєнні необхідних комунікативних функцій. Мовний матеріал дається без попереднього пояснення, а комунікативні функції – без супутнього аналізу. Навчальні дії здійснюються в процесі мовної взаємодії в пропонуваніх комунікативних ситуаціях з врахуванням особливостей розвитку соціуму, відмінностей представників різних лінгвосоціокультурних груп.

3. Врахування специфіки умов реалізації освітньої діяльності при навчанні мов у національних освітніх установах, ВНЗ в тому числі в системі індивідуалізації освітнього процесу, посилення міжкультурної складової сучасної комунікації, її професіоналізації, при тому що моделювання процесу іншомовного спілкування відбувається в умовах штучного освітнього середовища, коли той, хто навчається, дистанційований від природного мовного середовища і носіїв цієї мови і культури, коли посередником комунікації в основному є викладач іноземної мови, що є представником рідної культури, але виступає в ролі медіатора культур.

4. Застосування новітніх педагогічних технологій у мовній освіті. Перед освітою на сучасному етапі ставляться завдання розробки методології, методів і способів поєднання інформаційних, демонстраційних і інтерактивних можливостей комп'ютерних технологій, зокрема Інтернету, з метою досягнення освітнього і розвиваючого ефекту в становленні особистості.

Умови інформаційного суспільства вимагають від фахівців будь-якого профілю вміння повноцінно використовувати нові інформаційні технології, глобальні комп'ютерні мережі і комп'ютерні телекомунікації у

професійній діяльності. У зв'язку з цим по-новому повинна бути визначена і місія мовної освіти: не просто відповідати поточним потребам і запитам суспільства, але бути випереджаючою по відношенню до нього [2]. До цих технологій відносяться, наприклад: гнучкі, інтенсивні, модульно спроектовані освітні програми, що забезпечують освітню мобільність; активні та інтерактивні технології (аналіз кейсів, розробка проєктів, навчання за допомогою тренажерів, імітаційні ігри); технології освіти через включення в дослідження і розробки; технології навігації і тьюторський супровід учнів; освітні ресурси з дистанційним доступом через Інтернет; освітні середовища, що сприяють особистісному і професійному зростанню.

5. Спрямування на формування пізнавально-творчої особистості, яка володіє високим рівнем комунікативної компетентності. Підготовка «фахівця як переважаючого типу людського капіталу» йде в минуле. На зміну приходить концепція «компетентнісного працівника», або «трансфесіонала» (надпрофесіонала), який не має жорсткої прив'язки до певної професійної діяльності як однієї культурної норми, тобто перехід від професії «як носіння і жорсткої фіксації однієї норми – до транспрофесії і навігації як здатності будувати і перебудовувати масиви знань і практик під проєкти [2]. В основі розвитку мовної освіти є прагнення до формування пізнавально-творчої особистості, яка володіє високим рівнем комунікативної компетентності, здатна до сприйняття і передачі різноманітної інформації. Загалом, на це орієнтують Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [3], європейська програма розвитку «Європа 2020» [8], Лісабонська стратегія тощо [9].

Вивчення тенденцій розвитку європейської мовної освіти дає підстави зробити висновки, що мовна освіта є ключовою прерогативою європейського суспільства, оскільки має на меті підготувати усіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності і тіснішої співпраці не лише в галузі освіти, культури та науки, але також у галузі торгівлі та промисловості; сприяти взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці; підтримувати і розвивати далі багатство і різноманітність європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання національних та регіональних мов, що вивчаються, включаючи ті, вивчення яких менш поширене; враховувати потреби мультілінгвальної і мультикультурної Європи, наполегливо розвиваючи здатність європейців спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони, докладаючи постійних, довготривалих зусиль та стимулюючи ці зусилля шляхом підтримки і фінансування на всіх освітніх рівнях з боку

компетентних органів; попереджувати небезпеку, що може бути результатом маргіналізації тих, у кого недостатньо розвинені вміння, необхідні для спілкування в інтерактивній Європі.

Стратегічне завдання європейської мовної освіти – це підтримка національної й міжнародної співпраці урядових і неурядових установ, залучених до розвитку методів викладання та оцінювання в галузі викладання сучасних мов та до створення і застосування засобів навчання, включаючи інститути по створенню і застосуванню мультимедійних матеріалів та забезпечення дій щодо необхідного для повного становлення ефективної європейської системи обміну інформацією, яка б охоплювала всі аспекти вивчення, викладання і дослідження мов та забезпечити широке використання інформаційних технологій [3]. Освіта на мовах і через мови, що характеризуються лінгвістичною і культурною багатогранністю, сприяє досягненням високих стандартів якості і справедливості. Зростаючий інтерес до мовної політики як способу закріплення демократичної громадянськості й соціальної згуртованості відображає увагу до мовної освіти в контексті міжкультурного діалогу в ХХІ столітті, перспективи вивчення чого може бути предметом подальших наукових досліджень.

Література

1. Андрущенко В.П. Скубашевська О.С. Мовні стратегії як чинник освітніх інновацій. *Гілея: науковий вісник. Філософські науки*, 2010. С. 133–147.
2. Бауман З. *Текучая современность*. СПб.: Питер, 2008. 240 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Ред. С.Ю.Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273с.
4. Любашенко О. В. Мовна освіта: європейські тенденції і перспективи розвитку української лінгводидактики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка*. Тернопіль, 2012. № 1. С. 11–15.
5. Першукова О. Багатомовна освіта – пріоритетний напрям розвитку європейської мовної галузі. *Порівняльно-педагогічні студії*, 2010. № 3–4. С. 38–48.
6. Рада Європи. Парламентська Асамблея. Рекомендація №1111 (1989) «Про європейський вимір освіти». *Бюлетень* Бюро інформації Ради Європи в Україні, 2002. № 9. С. 40–41.
7. Товканець Г.В. Мовна освіта в структурі підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Мукачево: Вид-во МДУ, 2018. Випуск 1 (7).
8. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth. URL: Access Mode: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm. –// European Comission.
9. Lisbon Strategy for growth and jobs: URL: http://cordis.europa.eu/programme/rcn/843_en.html

Bibliography

1. Andrushchenko V.P., Skubashevskaya O.S. Language strategies as a factor in educational innovation. *Hileia: naukovyi visnyk. Filosofski nauky*, 2010. S. 133-147. (in Ukrainian)
2. Bauman Z. *Flowing modernity*. SPb.: Pyter, 2008. 240 s. (in Ukrainian)
3. *Zagalnoevropeyski recommendations of the m osnovno osviti: vivchennya, vikladannya, otsynuyvnya* / Red. S.Iu.Nikolaieva. K.: Lenvit, 2003. 273 s. (in Ukrainian)
4. Liubashenko O.V. *Movny Osvita: European trends and prospects for development of Ukrainian language* // *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka*. Ternopil, 2012. № 1. S. 11–15. (in Ukrainian)
5. Pershukova O. *Bagatomovna Osvita - the first straightforward development of European Europe*. *Porivnialno-pedahohichni studii*, 2010. № 3–4. S. 38-48. (in Ukrainian)
6. Parliamentary Assembly. Recommendation 1111 (1989) «About the European Vimir Osvi». *Biuleten Biuro informatsii Rady Yevropy v Ukraini*. 2002. № 9. S. 40–41. (in Ukrainian)
7. Tovkanets H.V. Language education in the structure of the future teacher training elementary school. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu*. Mukachevo: Vyd-vo MDU, 2018. Vypusk 1 (7). S. 197–200. (in Ukrainian)
8. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth. URL: Access Mode: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm. –// European Commission. (in English)
9. Lisbon Strategy for growth and jobs: URL: http://cordis.europa.eu/programme/rcn/843_en.html (in English)